
Ob tridesetletnici dela urbanističnega inštituta SR Slovenije

Author(s): Vladimir-Braco Mušič

Source: *Urbani Izziv*, No. 10, Ob 30. letnici! (december 1989), pp. 5-11

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44179841>

Accessed: 13-09-2018 10:48 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Vladimir-Braco Mušič:

Ob tridesetletnici dela urbanističnega inštituta SR Slovenije

24. maja 1990 bo minilo petintrideset let, odkar je bil s podpisom predsednika Borisa Kraigherja izdan odlok Izvršnega sveta Ljudske republike Slovenije o ustanovitvi Urbanističnega inštituta LR Slovenije. Starejši se spomnimo duha tistega obdobja, ko se je iztekalo desetletje preobrazbe iz sovjetskega modela industrializacije v bolj raznolik, uravnotežen in vabljlivejši družbenogospodarski sistem. V okvirih tega sistema je bilo naenkrat več prostora za stanovanjsko in komunalno graditev, za urbanizem, za arhitekturo in za znanost. Obdobje, v katerem je bil ustanovljen urbanistični inštitut, po svoje označujejo Kraigherjeve besede, izrečene v nekem priložnostnem nagovoru približno takole: "Zaradi pospeševanja znanstvenoraziskovalnega dela bomo ustanovili inštitute na vseh področjih dela; če bo npr. potreba na področju čevljarstva, bomo imeli tudi čevljarski inštitut ..."

Letos oziroma te dni pa je preteklo trideset let od časa, ko so se v zgornjem nadstropju Palače Planske komisije na Gregorčičevi 25 zbrali prvi sodelavci našega inštituta. Zbrali so se okrog nekdanjega Kidričevega sodelavca, znamenitega organizatorja partizanskih kurirskih poti in postojank, Vurnikovega učenca Lojzeta Rojca, prvega direktorja. Od prvih šestih sodelavcev so v inštitutu še vedno trije, ostali trije pa so v stroki še aktivni, vendar drugje. To pomeni, da trideset let niti ni kdovekako dolga doba. Tudi v letošnjem jubilejnem letu in na publicistični prelomnici, ki naj jo določa prva številka nove vrste inštitutskega biltena, je prav, da se spomnimo opredelitve nalog Urbanističnega inštituta SR Slovenije v zgoraj omenjenem odloku. Ta opredelitev je bila vsekakor zelo daljnovidna in zahtevna, a je še vedno aktualna. Inštitut naj:

1. proučuje razvoj posameznih naselij, mest in pokrajin na območju LR Slovenije glede na gospodarske, sociološke, zdravstvene, kulturne, zemljepisne, zgodovinske in druge razmere in pogoje;
2. opravlja po naročilu za ljudske odbore, zavode in organizacije urbanistične storitve in jim daje strokovno pomoč v zadevah s področja urbanizma;

3. proučuje razvoj stanovanjske graditve in komunalnega gospodarstva ter metode za njuno usmerjanje;
4. proučuje metodologijo urbanizma;
5. izdaja redne in občasne publikacije o vprašanih urbanizma in o rezultatih svojega dela;
6. sodeluje z znanstvenimi in drugimi zavodi, s pristojnimi državnimi organi in z organizacijami pri vzgoji urbanističnih kadrov, zlasti pri pripravljanju učnega materiala, pri sestavi učnih programov in prirejanju tečajev;
7. organizira prireditve in izdeluje tehnične pripomočke za popularizacijo in propagando urbanizma;
8. ureja in vodi javno urbanistično knjižnico."

Tudi ob tridesetletnici dela moramo zapisati, da inštitut slejkoprej vrši te naloge na podlagi lastne pobude in z velikim prizadevanjem, v splošni družbeni klimi, ki urbanizmu kot stroki ni vedno naklonjena. Še več, letos lahko zapišemo, da je družbena klima vse prej kot ugodna. V okoliščinah vsesplošne družbene krize in razkroja cele vrste notranjih družbenih sistemov in podsistemov Jugoslavije in Slovenije je napočilo obdobje nekakšne katarze, ki

včasih tudi s surovostjo poenostavljanja in iskanja grešnih kozlov krivi našo stroko za pragmatistično sekundiranje dnevni in lokalni politiki, za nerazumen odnos do naravnega okolja, za nehumanistično preobrazbo selišč, za nekaj, kar označujejo s sposojenim, spet posplošenim izrazom "dogovorni urbanizem" ... Ne gre zanikati, da je dobršnemu delu stroke mogoče očitati take grehe, prepričani pa smo, da jih ni mogoče očitati naši hiši, v kateri je bilo vedno dovolj poguma za kritiko družbene prakse in za samokritiko, v kateri so se rodila opozorila v zvezi z varstvom okolja veliko prej, kot so se rodila zelena gibanja in društva in v kateri smo bili - v svetovnem merilu - med prvimi, ki smo zapustili paradigmo funkcionalističnega projektiranja naselij. "Dogovoren" pa bo urbanizem vedno, spreminjajo se le akterji in obveznost dogovora ...

Hujše od obračunavanj v občini katarzi so občasne manjše "katarze", v katerih višji ali nižji birokrati očitajo inštitutu neuporabno naravnost, odtujeno raziskovanje, teoretiziranje in še kaj, kar se upira ozki ali aktualistični usmeritvi posameznih krogov. Toda vrnimo se raje k stvari in to pot poskušajmo pogledati predvsem raziskovalno delo inštituta po treh desetletnih razdobjih. Pri tem se bomo naslonili na fragmente besedil, pisanih na treh časovnih prelomnicah.

Tako smo v Kratkem poročilu ... septembra 1969 zapisali naslednje:

"Sodobni procesi urbanizacije in problemi urbanizma v Jugoslaviji in v Sloveniji še posebej so ob koncu prejšnjega desetletja zaostri vprašanje smiselnega izkoriščanja in urejanja prostora ter organizacije te dejavnosti na nov, učinkovitejši in kvalitetnejši način.

Nov pogled na urbanizem kot eminentno družbeno dejavnost in razvoj nove discipline regionalnega planiranja v prostorskem urejevanju je ob znanih problemih, ki jih proces urbanizacije nosi s seboj, spodbudil republiko, da je leta 1958 sprejela prvi splošni predpis s tega področja, zakon o urbanističnem projektiranju, ki je zavezoval občine, da izdelajo razvojne programe in ureditvene načrte za vse pomembnejše kraje na svojem

področju. Zakon je določal, da je treba pri načrtovanju razvoja posameznih mest in naselij upoštevati tudi razvoj širših območij, s čimer je bilo že podano načelo širšega, regionalnega pristopa pri načrtovanju slovenskih mest in naselij".

In dalje: "Inštitut je oblikoval svoj strokovni profil in usmerjal svoj razvoj v spoznanju, da je urbanizem in regionalno- prostorsko planiranje kompleksna strokovna disciplina splošnega družbenega pomena, ki združuje v procesu načrtovanja in odločanja razne stroke in družbene dejavnike v trajno sodelovanje. Zato je že od vsega začetka pobudnik in organizator interdisciplinarnega pristopa in timskega strokovnega sodelovanja, ki ga pri svojih kompleksnih nalogah dosledno izvaja, v delu razvija in propagira.

Navzlic znanim težavam in oviram, ki izvirajo iz dejstev,

- da opravlja svoje delo izključno po konkretnih pogodbah, kar mu ne zagotavlja kontinuitete v osnovni dejavnosti in v sistematičnem razvijanju kadrov,
- da ne prejema za delo, ki je splošnega pomena in za katerega ni mogoče dobiti konkretnega naročnika, nobenih dotacij,
- da nima svojih lastnih prostorov in da razvija svojo dejavnost na štirih ločenih mestih, stalno ogrožen, da tudi te začasne prostore izgubi,

je inštitut v svojem desetletnem obdobju vendar uspel obdržati in razviti visoko strokovno raven (kontinuiteto) v osnovnih temah in usmeritvi v naloge, ki mu jih je postavil ustanovitelj in si jih je sam zapisal v svojih samoupravnih aktih in delovnih programih."

V prvem obdobju je inštitut opravil nekatere temeljne, za naš razvoj izredno pomembne naloge, ki jih je v pretežni meri finansiral Sklad Borisa Kidriča, sofinansiral pa Sekretariat za urbanizem in drugi naročniki. Sedaj se raziskovalno delo inštituta odvija pretežno v okviru Jugoslovansko-ameriškega projekta študij regionalnega in urbanističnega planiranja, v katerem sodelavci uporabljajo najsodobnejše znanstvene metode in raziskovalne tehnike.

Treba pa je poudariti, da je pri vseh nalogah prisoten znanstveni pristop, saj le-tetemeljijo na spoznanjih, ki so rezultat predhodnih študij in raziskav v inštitutu, in na načinu dela, ki so ga sodelavci osvojili pri znanstvenem delu.

Znanstveno delo se je dopolnjevalo z opravljanjem "prostorsko-načrtovalskih" in "urbanističnoprojektantskih" nalog, kot smo takrat imenovali delo na ravni regionalno-prostorskega planiranja in urbanističnega projektiranja. Uresničen je že bil "pretok" strokovnih delavcev med različnimi nalogami in to dejstvo je posebej poudarjeno v omenjenem poročilu z besedami:

"Angažiranje v operativni smeri daje inštitutu priložnost, da v praksi aplicira in preverja nova spoznanja kot rezultat lastnih študij in raziskav in kot rezultat spremljanju in vrednotenju tujih izkušenj. Pomemben prispevek pri tem daje inštitut tudi s prizadevanjem za uvajanje novih oblik sodelovanja med urbanisti, projektanti in gradbenimi izvajalci, ki jih skozi vse faze projektiranja in gradnje družijo enotni koncept in skupna odgovornost za "končni produkt" v celoti opremljenega in oblikovanega mestnega predela. Pri tem ostane inštitutu še posebna dolžnost, da spremlja funkcioniranje celotnega ambience po vselitvi stanovalcev, ovrednoti izkušnje in rezultate publicira. Naj omenimo, da pridobiva inštitut svoje urbanistično projektantske naloge zvečina po uspehih svojih članov na javnih natečajih. Ti uspehi kažejo na učinkovitost povezovanja raziskovalnega in projektantskega dela: drug drugega oplaja, usmerja, pa tudi preizkuša in končno - omogoča."

Še danes je zanimiv in aktualen odstavek, ki povzema ugotovitve o nujnosti metodološkega raziskovanja in svetovanja:

"Leta 1967 je republika sprejela dva zakona s področja prostorskega planiranja: Zakon o regionalnem prostorskem planiranju in Zakon o urbanističnem planiranju s tem, da so zadeve, ki jih zakona obravnavata, splošnega republiškega pomena. V primeru prvega

zakona je republika jasno izrazila svoj interes s sredstvi, ki jih daje v ta namen v organizaciji Biroja za regionalno prostorsko planiranje in postavitvi posebne komisije pri Izvršnem svetu za zadeve regionalno prostorskega plana oz. regionalnega prostorskega planiranja sploh. Ne tako v zadevah urbanističnega planiranja. Skrb za razvoj le-tega je prepuščen izključno le občinam, pomoč republike pa omejena na okvire, ki jih bo dal regionalni prostorski plan in naj bi jih urbanisti pri svojem delu upoštevali, ter na upravno pravni aspekt, ki se realizira preko Republiškega sekretariata za urbanizem. Zdi se, da bi morala republika posvečati enako skrb tako regionalnemu prostorskemu kakor urbanističnemu planiranju. Pri tem mislimo na vse tisto, kar občine - vsaka zase in njihove urbanistične službe - ne morejo uspešno vršiti. Gre za razvijanje teorije, metod in sredstev urbanističnega planiranja, za razvoj urbanističnih standardov, za formiranje projektantskih kriterijev, za vodenje osrednje informacijske in dokumentacijske službe in ne nazadnje za vzgojno in prosvetno delo, za širjenje urbanistične kulture, kar vse šele ustvarja pogoje za uspešno delo občin in njihovih urbanističnih služb, če že ne tudi za obsežnejše urbanistično-investicijske "projekte", za katere bi se morala republika zanimati. Urbanistični inštitut bi mogel in po našem prepričanju tudi moral prevzeti v bodoče večjo in odgovornejšo skrb v tem smislu in nuditi "republiško" pomoč občinam, na katere smo z zakonom prenesli vso težo odgovornosti za reševanje tako pomembnih in družbeno občutljivih vprašanj, pri tem pa pozabili na njihove finančne in kadrovske težave in njihovo nestalnost.

Ob prvi desetletnici dela smo tudi analizirali opravljene in tekoče naloge s posebnim pogledom tiste, ki so vodile "k uvajanju regionalnega prostorskega planiranja v Sloveniji kot permanentne dejavnosti". Z današnjim jezikom bi rekli, da smo skrbeli za naloge, ki so zaradi prostorskih in razvojnih imperativov presegle lokalno urbanistično raven in so poskušale premagovati

gledanje na urejanje prostora kot občasno in intermitentno dejavnost. Pregled nalog daje na prvo mesto "enotno metodologijo" in različna vrednotenja prostora, posebej tista, pripravljena "z vidika krajinskega varstva, varstva narave in spomeniškega varstva v Sloveniji".

Ob zaključku prvega desetletja dela Urbanističnega inštituta SR Slovenije je bil na svojem višku tudi Jugoslovansko-ameriški projekt študij regionalnega in urbanističnega planiranja, razvejana raziskovalna in strokovnoizobraževalna dejavnost, ki naj bi prav takrat prerasla v permanentni mednarodni center. V takratni Evropi, tako zahodni kot vzhodni smo imeli izredno tesne zveze in uživali tudi ugled enega glavnih žarišč prenosa sodobne raziskovalne in planerske "tehnologije".

Do ustanovitve mednarodnega centra ni nikoli prišlo, jugoslovansko-ameriški projekt pa je obstajal še nekaj let v drugo desetletje Urbanističnega inštituta SR Slovenije in opravil pionirske ekološke raziskave, zlasti na področju priprav za izboljšanje zraka v Ljubljani. Na začetku drugega desetletja (1972) smo v predgovoru k snopiču raziskovalnih predlogov za Sklad Borisa Kidriča lahko zapisali tudi tole: "Raziskovalno delo na področju regionalno-prostorskega planiranja in urbanizma se je v 12 letih obstoja Urbanističnega inštituta in po skoraj desetletju manj ali bolj sporadičnega zanimanja nekaterih drugih inštitutov razvilo do upoštevanja vredne ravni. Obstaja že kar pomemben krog strokovnjakov in znanstvenikov, ki regionalno- prostorske in urbane študije znajo povezovati s konkretno družbenopolitično in ekonomsko ter komunalno-tehnično problematiko in akcijo. Vendar pa je raziskovalno delo premalo sistematično in preveč navezano na slučajne in rutinske upravne naloge. Zlasti je nerazveseljivo stanje na področju urbanističnih študij v ožjem pomenu te besede, posebno tistih, ki vsebujejo vidik restitucije, zaščite in razvijanja kvalitet okolja človekovega bivanja in dela ter metode in sredstva za družbeno akcijo za načrtnejši razvoj naših naselij in širšega prostora."

Takratni predlog je zajel "tri obsežnejša eminentna področja regionalno-urbanskih študij:

- (1) Fenomenologija okolja,
- (2) Razvojno politologijo,
- (3) Znanstvene osnove urbanizma".

Inštitut je tudi močneje poudaril potrebo krepitve svoje infrastrukture in kadrov v deficitarnih disciplinah (ekonomske in družbene vede). Strokovna samozavest je bila vedno močnejša zaradi uspešnega mednarodnega sodelovanja, pričete izgradnje velikega "novega mesta v mestu" - Splitu 3 in treh ljubljanskih sosesk, ki so jih projektirali sodelavci inštituta, in zaradi uspešne specializacije v razvojnih nalogah na področju zimskega turizma.

Sredi sedemdesetih let smo predlagali Raziskovalni skupnosti Slovenije oblikovanje posebnega raziskovalnega področja Urbanizem, prostorski razvoj in okolje in v tem sklopu videli "policentrični razvoj SR Slovenije, prostorske probleme in varstvo okolja in probleme nerazvitih območij Slovenije". Med enajstimi podpodročji sta bili na prvem mestu omenjeni podpodročji Teorije urbanizma in njegovih funkcionalnih okvirov v bodočem razvoju in Metode planiranja in sistemski pristop.

Že takrat smo v okviru tematike sistemskega pristopa in metodike, a na podlagi izkušenj s Splitom 3 in drugimi velikimi projekti govorili o "odrazu obstoječe zemljiške politike na realizacijo (zasnov)", o "vplivih javnosti na sprejemanje programov oziroma načrtov", o "izgradnji mest" kot končnem cilju vse naše dejavnosti. Mnoge od teh raziskav naj bi (ali morda celo so?) vplivale na nove poteze urbanistične zakonodaje.

V sklopu kritičnega obravnavanja policentričnega razvoja Slovenije smo govorili o potrebi "testiranja realnosti zasnov urbanega sistema". Zapisali smo: "Razvoj in urejanje mest je posebno pomemben problem policentričnega ali kakršnegakoli drugega sistema."

Mesto je kot pojav civilizacije najkompleksnejša gospodarska, socialna in prostorska struktura. Njegov razvoj in ureditev sta odvisna od cele vrste objektivnih in subjektivnih dejavnikov, ki vplivajo tudi povratno na življenje posameznikov in družbe.

Raziskovanje pojavov mestnega razvoja in ureditve je zato ena od temeljnih raziskovalnih nalog družbe kot celote, znanstvenih vej in urbanistične znanosti posebej."

Proti koncu drugega desetletnega razdobja Urbanističnega inštituta SR Slovenije pa smo v predgovoru k prijavam raziskovalnih nalog ... (za leto 1978) zapisali naslednje:

"Urbanistični inštitut SR Slovenije bo v prihodnjem letu zabeležil dvajsetletnico dela, obdobja, ki za inštitut predstavlja stalno rast in krepitev. Že površna primerjava obsega in značaja raziskovalnih nalog in drugih dejavnosti v tem razdobju prepričljivo potrjuje pravilno in z našo družbeno prakso tesno povezano usmeritev inštituta. Posebno pomemben je vzpon zadnjih let, ki ga označuje pridobitev novih specializiranih kadrov in znanstveno uveljavitev le-teh, vse tesnejša povezanost z neposredno prakso in uporabniki našega dela. Na inštitutu se zavestno prepletata teoretsko in aplikativno raziskovalno delo s planerskim in svetovalnim, saj delamo na področju, kjer je razvoj teorije brez aplikacije v praksi in obratno nemogoč. Uresničili smo prehajanje kadrov med raziskovalno in planersko-projektantsko sfero, žal še nismo uresničili potrebne zveze z univerzo, čeprav se tudi v tem pogledu razmereboljšajo. Sodelavci inštituta so vključeni v številne podiplomske programe na jugoslovanskih univerzah. Širše družbenopolitične ocene naše tekoče urbanistične prakse potrjujejo, da smo na določene pojave in probleme opozarjali dovolj zgodaj in dovolj konkretno, kar nas še utrjuje v naravnosti naših raziskovalnih programov. Pri tem nas utrjuje tudi uspešno sodelovanje pri oblikovanju novega sistema samoupravnega družbenega in prostorskega planiranja na vseh ravneh.

Ob teh ugotovitvah, ki so verjetno upravičene na pragu jubilejnega leta, ne bi želeli izpustiti še drugih aspektov inštitutskega dela, ki so prav tako v stalnem porastu. Ena od takih dejavnosti je INDOK služba, ki je vedno bolj odprta in vedno bolj iskana preprosto zato, ker je edina sistematično razvijajoča se znanstvena služba na našem področju dela.

Letošnji program raziskav, ki ga v procesu sodobne menjave dela nudimo uporabnikom - v mnogih primerih po že opravljenih dogovorih in tako rekoč v skupnem nastopu - ima nekaj posebnih značilnosti, ki bi jih želeli posebej poudariti:

1. Z letošnjimi prijavami nadaljujemo že pred dvema letoma in zlasti lani začeto prakso notranjega usklajevanja raziskovalnih programov. To usklajevanje je potrebno zaradi racionalnosti dela in zaradi interdisciplinarnega značaja problematike, ki jo obravnavamo.
2. Z letošnjimi prijavami prenašamo težišče povsem na tiste naloge, ki jih terja sedanji trenutek našega družbenega razvoja in aktualni problemi v našem prostoru. Pri tem mislimo zlasti na nadaljnje razvijanje našega samoupravnega družbenega sistema, kar se za nas odraža v naraščajočem pomenu krajevnih skupnosti, v graditvi novega sistema družbenega planiranja, v osveščenem vplivanju na nekatere negativne procese v fizičnem prostoru naše republike.
3. Letošnje prijave računajo z aktualnimi nalogami, ki izvirajo iz družbenega plana za to srednjeročno obdobje, posebej s pripravo prostorskih planov za občine in za republiko.
4. Letošnji program odpira nekaj novih, že dolgo potrebnih usmeritev zlasti na področju morfološke analize prostora naselij v smislu regionalnih poselitvenih organizmov kakor tudi naselij v ožjem smislu te besede. Pogloblja in širi se tudi razvijanje ekonomske analize, specifično prirejene za problematike okolja in naselij."

In dalje: "Varstvu in izboljševanju okolja posvečamo posebno skrb

v vseh naših raziskovalnih in planerskih nalogah. Prostorsko

planiranje in urbanizem smo vedno smatrali kot najmočnejše in najučinkovitejše orožje v tem vitalnem in plemenitem družbenem cilju. Z razvijanjem analize ekonomskih vidikov varstva okolja bomo prispevali k tistemu področju družbene akcije, ki edino lahko učinkovito preseže sedanje stanje, tj. k ugotovitvi gospodarskih razsežnosti problemov okolja.

V tem desetletju so se zelo razvile demografske raziskave in različni vidiki študija urbanizacije, predvsem kot socialnega oz. socialno-geografskega problema. Inštitut je zdaj dosegel svoj razvojni višek po količinskih kazalcih, bil prisoten v različnih krajih Jugoslavije in razvil nove oblike mednarodnega znanstvenega sodelovanja v okviru Evrope. Z današnjimi očmi bi lahko videli na eni strani visoko razpeta jadra razvojnih in mestnograditvenih projektov, na drugi pa osveščanje glede definitivnih omejitev, poudarjenih z energetsko in ekološko krizo ter socialnimi procesi, ki so pričeli terjati novo paradigmo planiranja in razvoja. Ta paradigma je pomenila, da se morajo urbanistične rešitve še v večji meri obrniti k človeku, zapustiti gigantizem in aroganco planerskega funkcionalizma, ki je imel pred očmi nekakšno "povprečno" človeško bitje."

Ob petindvajsetletnici Urbanističnega inštituta SR Slovenije, ki pa smo jo precej poudarjeno proslavili šele novembra 1985, je bilo zapisanih več poskusov kritičnih ocen pa tudi vzpodbudnih besed. Vse še držijo in danes, štiri leta kasneje, ni posebne potrebe, da bi veliko dodajali. Morda bi morali v razponu osemdesetih let, tj. v tretjem desetletju obstoja inštituta, posebej poudariti dvoje velikih izkušenj. Prvo je obeležilo delo inštituta v Gvajani, kjer so naši delavci in zunanji sodelavci pomagali razvijati celoten sistem planiranja in so se prvič preizkusili kot konsultanti zelo zahtevnega partnerja - Medameriške razvojne banke, drugo pa delo na regionalni komponenti dolgoročnega plana Ljubljane, dokumenta zahtevnega "sui generis".

Časovna razdalja od gvajanskega projekta je še prekratka, da bi se lahko uk-

varjali s kritičnim vrednotenjem - to bo težko v vsakem primeru - tudi zaradi prostorske oddaljenosti in specifičnosti družbene ureditve, glede regionalne komponente Ljubljane 2000 pa bi lahko bili ali bi celo morali biti konkretnjši. Inštitutski prispevek je bil zlasti viden pri demografskih presojah in pri ugotavljanju funkcionalnega ustroja regije, ki naj bi pojasnilo odnose med urbano koncentracijo v mestu in disperzijo v ostalem prostoru, ki je izrazito neuravnotežen. Končni rezultat se je moral omejiti na bolj ali manj odločno politično deklaracijo o različnih razsežnostih medsebojnih odvisnosti različnih občin in o smotnosti sodelovanja oz. skupnega - dogovornega - usmerjanja prostorskega razvoja. Ta in tak rezultat je moral hitro zbledeti zaradi popolne odsotnosti politične volje in organiziranosti za kakršnokoli bolj obvezujoče skupno delo.

Ob vsem tem pa v zadnjem poldrugem desetletju in zlasti v zadnjem desetletju vidimo tudi intenziven razvoj informacijske tehnologije in računalniško podprtega planiranja, ki je Urbanistični inštitut SR Slovenije označil kot osrednje mesto metodoloških inovacij na tem področju.

Osemdeseta leta bodo prišla v zgodovino slovenskega urbanizma tudi kot leta, v katerih je bila najprej uveljavljena nekakšna "prisilna uprava" nad urbanizmom, in sicer s strani kmetijskega sektorja, nato pa še sprejet sveženj novih prostorskih zakonov z izredno zapletenimi zahtevami. Tudi inštitut kot delovna skupnost strokovnjakov, ki so že leta poprej opozarjali na neracionalno gospodarjenje s prostorom, se je znašel v utrudljivi igri usklajevanja, ki še vedno zelo enostransko in togo zapostavlja ekonomski, tehnični in kulturni pomen mest. Nova urbanistična zakonodaja pa s svojimi formalizmi in prezahtevnimi tolmačenji onesposablja vse maloštevilnejši strokovni planerski kader po občinah, urbanističnih zavodih, v upravi pa tudi v inštitutu. Po svoje je značilno, da se vse te privzete omejitve pojavljajo v času resnih zastojev v dinamiki splošnega razvoja in v obsegu stanovanjske in mestne graditve. Hudo je le to, da

omejitve hkrati pomenijo demobilizacijo ustvarjalnih sil, še kako potrebnih v teh kriznih časih.

S tako hipotezo prihajamo v devetdeseta leta, ki se - povsod po svetu in še posebno v Evropi - napovedujejo na nepredvidljivo buren način. Vse kaže, da gre za leta, ko bo moral (ali bi moral) zaživeti nov, za okolje prijaznejši tip gospodarskega in tehnološkega razvoja. To naj bi se zgodilo v razmerah krepitve načel tržnega gospodarstva, ki je v desetletjih, ki so za nami, skupaj s centralno planiranimi gospodarsko-političnimi sistemi izčrpal in do kraja ogrožil naravno okolje. Razpad vzhodnoevropskega sistema "realnega socializma" na eni strani in naraščajoči razkorak med nerazvitimi in razvitimi deželami bo ob skrajno zaostreni tehnološki in trgovski tekmi in ob množici regionalno-kulturnih nesoglasij pomenil novo obliko pritiska na naravne in ustvarjene vire, na privzete modele obnašanja in ne nazadnje na aspiracije množic. Težko je slutiti, a še težje je napovedati socialno pogojenost okoliščin, ki bodo določale urbano okolja devetdesetih let in s tem delo urbanistov v desetletju, ki je pred nami.

Eno pa se zdi gotovo, to je splošna povezanost krize socialistične ideje in krize urbanizma. Povezanost teh dveh konceptov namreč sega v devetnajsto stoletje, v začetke urbano-reformnih prizadevanj in delavskega gibanja; njuna povezanost je ostala trdna v vseh totalitarističnih inačicah sodobnih družbenih sistemov, ki so bili socialistični ali pa so se imenovali.

Vprašanja, ki smo si jih zastavili glede nadaljnega razvoja ob petindvajsetletnici Urbanističnega inštituta SR Slovenije, ostajajo odprta. Spomnimo se teh vprašanj: Katera razvrednotenja in katera prevrednotenja so najpomembnejša? So pojavi lokalizma (npr. v krajevnih skupnostih), pojavi sektorskega zapiranja, (npr. v kmetijstvu), pojavi nezmožnosti dolgoročnega planiranja (npr. v gospodarstvu) bolj ali manj pomembni za skladen razvoj v prostoru? Kaj pomeni "prisilna uprava" nad prostorskim planiranjem (interventni

zakon!), kaj "demontaža" urbanizma (v luči zakonske terminologije in institucionalne organiziranosti)? Kakšne so za urbanizem zveze in nevarnosti zvez med "inertstvom" (kot nasprotjem ekspertstva) in populizmom, kakšne med "ekspertstvom" in tehnobirokratizmom? Kako zastaviti razvoj stroke v relacijah specializacije in potrebe po generalistih? Ali je prav ločevati razvojno in varstveno planiranje? Dolgoročno in kratkoročno? Planiranje grajenega in planiranje odprtega prostora? Kakšna bo usoda "generacije" planov, ki jih končujemo ob teh (nerazrešenih) vprašanjih in dilemah, v krizi, ob pomanjkljivi ali odsotni volji za mobilizacijo ustvarjalnih sil v družbi in ustvarjalne moči v človeku?